

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Moralske Tanker (DK)

Citation: Holberg, Ludvig: "Moralske Tanker", i Holberg, Ludvig: *Moralske Tanker*, udg. af F.J.Billeskov Jansen ; Jørgen Hunosøe , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1992, s. 171. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg13val-shoot-idm139659564022672/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Moralske Tanker

Man kand ansee dem som Staldknegte og Beridere, hvilke forstaae at temme Heste, men vide ikke at holde deres egne *Affecter* udi tømme. Vi komme ud af lærde *Seminariet*, som Cameeler, beladne med Bøger, saa at vi have *Magaziner* paa herlige *Præcepta*, som vi give andre, men selv ikke *practicere*. En *Seneca* declamerer idelig mod Riigdom, og tilligemed samler Penge med begge Hænder. En *Cicero* formaner til Bestandighed, og selv græder som et Barn udi mindste paakommende Modgang. Og en *Horatius* skiemter med Vegelsindede, og er ligesaa vaklende som en *Tigellius*. Man finder udi lærde *Societeter* herlige Formaninger og moralske *Præcepta*; men, vil man lede efter Exempler, maa man heller adressere sig andensteds: thi man kand sige, at de fleste Lærere *distingvere* sig ved Lærdom og Skrøbelighed; saa at de kand lignedes med *musicalske Instrumenter*, der give Lyd fra sig, som de selv ikke høre.

Af ovenanførte sees Aarsagen, hvi Boglige Konster føre saa liden Frugt med sig, og at Lærde udi Sagtmodighed lidet *distingveres* fra U-lærde. Men her spørges, hvi man finder fast større Hidsighed og større Skrøbeligheder hos de første end hos de sidste. Dertil kand gives adskillige Aarsager. De fleste Mennesker hovmode sig af Lærdom, og ansee sig selv, som en *Quint-essentz* af det menneskelige Kiøn. Denne Skrøbelighed havde udi de saa kaldne barbariske *Seculis* taget saadan Overhaand, at *Pedanter* gave sig Navn af *Seraphinske*, subtile og Himmelske Lærere: ja nogle brugte saadanne Titler: *N. N. forfaren udi det Græske og Latinske Sprog* (*utriusque lingvæ peritus*) alle andre indtil høje Stands-Personer bleve ved et foragteligt Navn kaldne *Laici*. Udi vore Tider er Prisen vel meget falden paa disse Græske og Latinske Helte; men meget af den gamle Surdei findes endnu tilbage, saa at mange ansee sig som *venerable* Mennesker, og saadanne, som man i det ringeste ikke maa skiemte med eller sige Sanden i aabne Øjen. Geistlige Mænd ansee sig, som himmelske *Ambassadeurs*, hvilke ere *autoriserede* til at tilrettesætte alle andre Mennesker, uden at høre et Ord af dem igien. Deraf reiser sig den særdeeles *Delicatesse*, som findes hos disse Folk, og at de *allarmes* meere over en *Critique* end andre. Alle andre Mennesker, der *declamere* mod det menneskelige Kiøn, vente sig Indvendinger, Modsigelser og *Retorsioner*. Men en Prædikant, saalænge han staaer i *Cathedra*, udfordrer et ydmygt og stiltiende *Auditorium*. En Orientalisk Gesant kom engang ind udi en Hoved Kirke udi En-

gelland, hvor han hørte en Prædiken, som varede en Time: da han forundrede sig over, hvi en taledede steds alleene uden Modsigelse, blev ham svaret, at det var Solens *Ambassadeur*, saasom Orientalske Folk betegne geistlige Herolder ved saadanne Titler. Han kom derpaa en anden gang udi et *presbyteriansk* Forsamlings Huus, hvor han hørte iligemaade en Prædiken for en mindre Forsamling, hvorudover han sagde: *denne maa nok være Maanens Ambassadeur.*

Den *Habitude*, som de have faaet i at føre Ordet alleene uden *Replique* udi *Cathedra*, følger mange ofte udi andre Tilfælde, saa at de holde alslags Modsigelse u-anstændig, og ansee sig som Folk, der ere alleene beskikkede til at *criticere* uden at *criticeres*, ej eftertænkende, at de selv ere Kiød og Blod, og at den Titel af Geistlige eller Aandelige, som dem tillegges, ikke kand forstaaes efter Bogstaven. Jeg befatter dog ikke alle, ej heller de fleste under den Character: thi jeg haver fundet og dagligen finder udi den Stand billige Folk, der holde for, at de ere *Censure* underkastede, saavel som andre, og derfor af velgrundede *Critiquer* ikke ophides. Jeg siger ikkun, at jeg ved Anledning af mine moralske Skrifter haver fundet størst Skrøbelighed blant *Philosophos* og Geistlige, og søger alleene at give Aarsag dertil. Jeg haver ogsaa steds med *Moderation* talet om den geistlige *Orden*, og liden Behag fundet i deres Skrifter, der søge at afmale Præstestanden med de sorteste Farver, holdende det ikke mindre u-anstændigt end ubilligt. Hvis en Prædikant er en god Mand, haver jeg Ærbødighed for ham; og hvis hans Levnet ikke svarer til hans Lærdom, sparer jeg ham i Henseende til Embedet, efterfølgende derudi en vis gammel *Matrone*, hvilken gjorde sin Sogne-Præst efter fuldendte Prædiken saadan Compliment: *Jeg takker Ederes Velærværdighed for god Prædiken; GUD give Eder sin Aand og Naade, at I maatte selv leve derefter!*

Til den Skrøbelighed, som findes blant lærde Folk, *contribuerer* ogsaa ikke lidet Læreres og *Informatorum* Opførsel ved at indprente deres Disciple en forfængelig *Ambition*, og ved at opløfte dem til Skyerne formedelst deres *Capacitet* og Nemme, da de dog ikke burde rose dem for hvad de lære, men alleene fordi de *practicere* hvad de have lært, og at de lade see Frugter af deres Lærdom, som maa være Ydmyghed, Føjelighed, Taalmodighed &c. Men, saasom dette ikke skeer, bliver Lærdommen meere til Vanheld end Zirath, og de mest studerede Folk ofte findes de mest uskikkelige, endskiønt de kand være oplært i de allersolideste *Studiis*, og saadanne, som mest danne Mennesker;